בשלח ב

א. עס שטייט אין טור[1] אז „טוב לומר" די „פרשת המן" יעדן טאג[2], און דער טעם דערויף שטייט אין בית יוסף[3] — „כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה".

דער אלטער רבי בשולחן ערוך שלו — אין מהדורא קמא[4] — איז מעתיק דעם דין פון טור מיט'ן טעם פון בית יוסף, און איז מוסיף (דעם ביאור פון לבוש[5]): „שכן הי' במן שהשגיח הקב"ה לתת לכל אחד עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו כמ"ש[6] וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר".

אבער אין מהדורא תניינא שלו[7] איז ער משנה, און אנשטאט ברענגען דעם טעם הב"י (והלבוש) זאגט ער: „ופ' המן לבטח בה' נותן לחם דבר יום ביומו"[8]. ד.ה. א שינוי אין צוויי פרטים: (א) אנשטאט לשון הב"י „שיאמין" זאגט דער אלטער רבי „לבטח". (ב) ער ברענגט ניט דעם ענין אין מן — אז עס איז געווען (בהשגחה פרטית[9]) „עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו", נאר — אז דאס וואס דער אויבערשטער האט דעם מן געגעבן נאכאנאנד, „דבר יום ביומו"[10], דארף ארויסרופן דעם בטחון אז דער אויבערשטער איז „נותן לחם דבר יום ביומו".

בפשטות זיינען די צוויי שינויים הנ"ל תלוי זה בזה:

---

1) או"ח סי' א. וכן בשו"ע שם סעיף ה.

2) ראה פרישה שם (מירושלמי ברכות•) „כל האומר פ' המן בכל יום מובטח כו'". וכ"ה לשון אדה"ז בשו"ע הן במהד"ק (שם ס"י) והן במהד"ת (שם ס"ט). וראה ט"ז שם סק"ד. וראה לקמן בפנים והערה 32. ולהעיר מאוה"ת בשלח (ע' תרמד. וראה מאמרי אדה"ז — רז"ל ע' לה): בכ"י או לפרקים.

3) לטור שם.

4) או"ח שם ס"י.

5) שם ס"ה.

6) פרשתנו טז, יח. — הבאת פסוק זה היא הוספת אדה"ז על ל' הלבוש. וראה לקמן הערה 12.

•) בס' המנהיג הל' שבת סמ"ד מביא לשון זה מ.סוף יומא• ירושלמי". ובתשב"ץ (פסקי מהר"ם מרוטונבורג) דיני תפלה אות רנו „מירושלמי". — וכבר העירו שבירושלמי לפנינו ליתא. ובבחי' פרשתנו טז, טז: וקבלה ביד חכמים.

•) כ"ה לפי נוסח א' מהכת"י (ראה ס' המנהיג הוצאת ירושלים תשל"ח בשינויי נוסחאות) „בסוף יומא) דירושלמי". אבל להנוסח שלפנינו אפ"ל שהתיבות „בסוף יומא" נמשכות אדלעיל „זכר למן . . שמונח בקופסא" (יומא עה, ב). וכן מוכרח לנוסח הכת"י (ראה הוצאה הנ"ל שם) „בקופסא דאמרי' בסוף יומא" (והתיבות „ירושלמי כל האומר ושאין מזונותיו נחסרין" – חסרות שם).

7) או"ח שם ס"ט.

8) ולהעיר שבכל סעיף זה מקצר אדה"ז לגבי לשונו במהד"ק: פ' העקידה — במהד"ק שם מביא ב' הטעמים (שבכ"י שם) „כדי לזכור זכות האבות לפני הקב"ה וגם כדי להכניע יצרו כו' כמו שמסר יצחק נפשו", ובמהד"ת — „לזכור זכות אבות" (ותו לא)•: עשרת הדברות — השמיט (במהד"ת) הטעם, וכן כל האריכות ע"ד אמירתם (בציבור כו') שבמהד"ק שם: בפ' קרבנות (נוסף לזה שכוללה באותו הסעיף, דלא כבמהד"ק שמחלק הפרטי דינים לכמה סעיפים, הרי) השמיט במהד"ת כמה פרטי דינים שבמהד"ק (ראה מהד"ק שם סט"ו ואילך).

— אלא מ"מ, בנדו"ד (פ' המן) אי"ז רק קיצור, כ"א שינוי, כדלקמן בארוכה.

9) כן מוסיף בלבוש שם (על ל' הב"י). וצ"ע שאדה"ז לא העתיק זה (מהלבוש) בשו"ע שלו (מהד"ק). וראה לקמן הערה 12.

10) פרשתנו טז, ד.

•) שינויים אלו נת' בההתוועדות (ע"ד החסידות).

דער ענין אין מן וואס „השגיח הקב״ה לתת לכל אחד עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו . . ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר״, איז מחזק די אמונה פון א אידן, אז זיינע מזונות (קומען ניט פון „כחי ועוצם ידי״[11], נאר) „באין לו בהשגחה״ פון אויבערשטן: ווי מ׳האט געזען במוחש ביים מן, אז די פעולות פון אדם האבן ניט משנה געווען[12] אין דער כמות המן וואס דער אויבערשטער האט (באשטימט און) געגעבן „לכל אחד״.

דער ענין פון בטחון אבער איז (ניט נאר אז מען גלויבט אז מזונותיו של אדם קומען פון אויבערשטן, נאר) אז מען פארלאזט זיך אויפן אויבערשטן, אז ער וועט אים זיכער צושטעלן מזונותיו — און דעם ענין הבטחון לערנט מען אפ פון דעם וואס דער אויבערשטער האט דעם מן געגעבן „דבר יום ביומו״, באופן תמידי, אזוי אז מען האט זיך אינגאנצן פארלאזט אויפן אויבערשטן, אן קיין דאגה וכו׳.

עס איז אבער דורש הסברה: מאי טעמא, וואס אין ב״י (ולבוש) — ועד״ז אין מהדורא קמא פון אלטן רבי׳נס שו״ע — ברענגט זיך דער ענין פון „כדי שיאמין כו״: און (דוקא) אין מהדורא תניינא איז דער אלטער רבי משנה און זאגט דעם טעם „לבטח בה׳ נותן לחם דבר יום ביומו״?

ב. לכאורה דארף אויסקומען, אז עס איז אויך דא א נפק״מ להלכה צווישן די צוויי טעמים, ובהקדים:

איינער פון די חילוקים צווישן אמונה און בטחון איז:

אמונה איז אן ענין תמידי — ס׳איז די אפגעלייגטקייט און געוויסקייט ביים מאמין, אז די זאך איז אזוי (ווי ער גלויבט), ובמילא איז עס דא ביי אים שטענדיק, אויך וועו די אמונה איז ניט נוגע לפועל[13]. לדוגמא, בנדו״ד: די אמונה אז „כל מזונותיו באין לו בהשגחה״ — איז דאך ניט מתאים צו זאגן, אז ער גלויבט דערין נאר בעת ער איז זיך עוסק בפרנסתו — נאר די אמונה איז תמיד בנפשו.

משא״כ בטחון, די זיכערקייט און פארלאזן זיך אויף דעם אויבערשטן בפרנסתו, איז א הרגש וואס ווערט נתעורר ביים אדם בעת הצורך[14]: בשעת

---

11) עקב ח, יז. — ובא בהמשך למ״ש לפנ״ז (שם, טז) המאכילך מן גו׳.

12) עפ״ז תומתק הוספת אדה״ז (ראה הערה 6) „כמ״ש וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר״. ובפרט דמה שהי׳ „עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו״ מפורש בפסוק שלפנ״ז „עומר לגולגולת מספר נפשותיכם״ — כי בזה מוגדש איך שמעשה בנ״א אינו משנה כו׳.

ויש לומר, שמטעם זה לא העתיק אדה״ז (מהלבוש) תיבת „(בהשגחה) פרטית״ (ראה הערה 9) — כי ההדגשה לפי אדה״ז היא (לא בזה שהמן ניתן בהשגחה פרטית („עומר לגולגולת״ בדיוק)״, כי אם) בזה שהמן ניתן באופן שהי׳ ניכר בגלוי שבא מלמעלה ומעשה בנ״א אינו משנה וכו׳.

13) וכן לאידך: אמונה היא כח מקיף, שלכן גם כשנוגע לפועל אפשר להיות גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרא (ברכות סג, א כגירסת הע״י), משא״כ בנוגע לבטחון.

14) היינו, דאף שענין הבטחון ישנו תמיד אצל הבוטח — מ״מ, ההתעוררות וגילוי מדת הבטחון (בפועל) היא דוקא כאשר נוגע לפועל. ולהעיר מנתיבות עולם (להמהר״ל) נתיב הבטחון בתחילתו.

---

*) משא״כ לפי הלבוש שההדגשה היא בזה׳ שמזונות באין „בהשגחה פרטית״. ועפ״ז מובן ג״כ השינוי בין ל׳ הלבוש ול׳ אדה״ז: בלבוש — „עומר **למספר** גולגולת בני ביתו״ (וזהו גם ע״ד ל׳ הכתוב, כבפנים ההערה). ובשו״ע אדה״ז — „עומר לגולגולת **לכל** נפשות ביתו״.

דער אדם איז זיך עוסק במלאכתו צו פֿאַרדינען פרנסתו, איז ער בוטח בה' אז „וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה"[15] — דער אויבערשטער וועט זיכער בענטשן זיין עשי' (עסק) אין אן אופן אז עס וועט אים ברענגען פרנסה;

אדער וועג איינער געפינט זיך ר"ל אין אן עת צרה און ער זעט ניט קיין אויסזיכט אין טבע ווי אזוי ער וועט דערפון ניצל ווערן — פֿאלט ער ניט אריין ח"ו אין יאוש „מאין יבוא עזרי"[16], נאר ער איז זיכער (בוטח בה', אז דער אויבערשטער, וועלכער איז בעה"ב אויף טבע ובידו לשנות הטבע[17], וועט אים זיכער העלפן) — אז „עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ"[18].

נאך מער: דער בטחון גופא איז (די „כלי" וואס איז) ממשיך די ישועה פון אויבערשטן ומילוי צרכיו.

[דאס איז איינער פון די ביאורים אין דעם ענין פון מדת הבטחון. וואָרום לכאורה איז ניט פֿאַרשטאַנדיק:

בטחון מיינט דאך[19], אז א איד איז בוטח אז דער אויבערשטער וועט אים מטיב זיין בטוב הנראה והנגלה דוקא. ד.ה. נוסף ע"ז אז דער אויבערשטער ווייס אז דאס איז גוט פֿאַרן מענטשן, איז עס באופן אז אויך דער מענטש וועט זען אז עס איז גוט פֿאַר עם.

ולכאורה: דאס גופא וואס דער מענטש געפינט זיך ר"ל אין א צרה קען דאך זיין ווייל זיין הנהגה איז ניט כדבעי און דערפאר קומט אים דער עונש. איז וואס איז דער יסוד פון זיין בטחון[20] — ובבטחון גמור ואמיתי וואס מיינט אז ביי אים איז אין דעם גאר קיין ספק ניטא ביז אז ער איז אינגאנצן רואיק[21] — אז דער אויבערשטער וועט אים זיכער (ניט מעניש זיין, כאטש אז אויך דאס איז פאר אים א טובה, נאר) מטיב זיין בטוב הנראה והנגלה דוקא?

וי"ל די הסברה בזה: בשעת א איד ווייזט אַרויס זיין בטחון גמור אין אויבערשטן און ביי אים איז בפשיטות אז דער אויבערשטער וועט אים מטיב זיין בטוב הנראה והנגלה, טראָץ דעם וואס עס איז ניט מתאים צו די טבע'דיקע חשבונות און אויסזיכטן — איז דאס גופא ממשיך מלמעלה, אז דער אויבערשטער זאל זיך מיט אים פירן מדה כנגד מדה, וואס תורה איז מודיעה און פסק'ענט אז דאס איז מדתו של הקב"ה[22] און השם איז אים מטיב בטוב הנראה והנגלה[23], ניט קוקנדיק כלל אויף די חשבונות צי ער איז דאס ווערט[24].]

15) ראה טו, יח.

16) תהלים קכא, א.

17) ראה רבינו יונה — הובא בכד הקמח ערך בטחון. וראה לקו"ש ח"ג ע' 883 ובהנעתק בשוה"ג שם (נדפס באגרות כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ו ע' שצח ואילך). וראה לקמן סעיף ד ובהנסמן בהערה 42.

18) תהלים שם, ב.

19) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג שם ואילך.

20) וראה כד הקמח שם ד"כל הבוטח הוא מאמין . . והמאמין יתכן שלא יהי' בוטח כי לפעמים ירא שמא יגרום החטא כו'". עי"ש. וראה ביאורי הזהר להצ"צ ע' קפט. שם ע' קצב.

21) ראה חובת הלבבות בפתיחתו לשער הבטחון בארוכה שזהו"ע הבטחון.

22) משנה סוטה (ח, ב). וש"נ.

23) ראה בארוכה נתיבות עולם שם. ולהעיר מאגה"ק סו"ס יא: ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב גם בגלוי כו' (הובא גם בביאוה"ז שם (ע' קצד), ושם: שע"י האמונה והבטחון כו').

24) ומכיון שהנהגת הקב"ה היא מדה כנגד מדה הרי האדם בוטח מלכתחלה שיהי' כן. ולהעיר מכד הקמח שם: ענין הבטחון . . לבו חזק בבטחונו כאילו הבטיחו ה' יתברך. וראה גם חובת הלבבות שם (פ"א-ב). — וראה לקו"ש חל"ו ע' 3 ואילך.

ג. מהנ"ל איז מובן, אז דער ענין פון מדת הבטחון — ד.ה. די התעוררות המדה בפועל — איז פאַרבונדן מיט בקשת צרכיו: ווען דער מענטש איז פאַרנומען מיט באַקומען די זאַכן אין וועלכע ער נויטיקט זיך, איז ער בוטח בה', אז ער ב"ה וועט זיי ממלא זיין.

ועפ"ז, לויטן טעם אז אמירת פ' המן איז כדי דורכדעם זאל דער אדם נתעורר וועלן „לבטח בה"" — איז יש מקום לומר[25], אז די פרשת המן זאל גע־זאגט ווערן —

(א) נאָר בימות החול, אבער ניט ביום השבת[26] ווען עס דאַרף ניט זיין דער ענין פון בקשת צרכיו[27] [וע"ד ווי דער מן עצמו, וואָס איז ניט אַראָפגעקומען ביום השבת[28], אע"פ אז ער איז געווען „דבר יום ביומו"].

(ב) אויך בימי החול, דאַרף מען עס ניט זאָגן בתחילת התפלה. וע"ד ווי בקשת צרכיו, וואָס עס דאַרף זיין „יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל"[29] (בקשת צרכיו). און ווי מען געפינט טאַקע אין כמה סידורים[30], אז מ'האָט געשטעלט פרשת המן לאחרי התפלה (און — צוזאַמען מיט א תפלה ובקשה אויף פרנסה).

משא"כ לויטן טעם „כדי שיאמין כו'", קען מען דאָס זאָגן אפילו בשבת[26], און אויך לפני התפלה (אין וועלכער ס'איז — סידור שבחיו של מקום) — ווייל[31] די אמונה אין אויבערשטן (אויך — בשיי־כות צו מזונותיו) איז אַן ענין וואָס דאַרף זיין שטענדיק.

אַבער צ"ע בזה, ווייל אויך אין מהדו־רא תניינא (וואו עס שטייט דער טעם פון „לבטח בה' כו'") שרייבט דער אַלטער רבי בפירוש „טוב לומר בכל יום . . ופ' המן", וואָס פון דעם לשון איז משמע אז דאָס מיינט „בכל יום", כולל שבת[32].

אויך בנוגע דעם פרט פון מקום אמירתה בימות החול, איז פון סתימת הלשון אין מהדורא תניינא משמע אז דער איינציקער חילוק (לגבי זיין פסק אין מהדורא קמא) איז בנוגע דעם טעם האמירה, אבער ניט אז מצד דעם ווערט א שינוי — הגבלה ווען מען קען דאָס

---

25) וכן להטעם שבפרישה (שהובא לעיל בהערה 2) שאמירתו היא כדי „שלא יתמעטו מזונותיו".

26) ובבאר היטב או"ח שם סק"ט מביא שיכול לאמרו גם בשבת. וכן משמע לכאורה מס' המנהיג (שהובא לעיל בשוה"ג להערה 2) שמביא הא דכל האומר פרשת המן בכל יום כו' בהלי שבת. וראה לקמן בפנים.

27) וי"ל שאי"ז דומה לפ' קרבנות יחיד ש„אין הפסד לאומרן כקורא בתורה" (שו"ע אדה"ז מהדו"ק שם סט"ז, ממג"א שם סוסק"א) — כי שם ה"ז רק כדי שיהי' כאילו הקריב כו', אבל בנדו"ד שאומרה כדי להתעורר (בפועל) „לבטח בה' כו'" י"ל שאין לאומרה בשבת. ועצ"ע.

28) אם ירד המן ביו"ט — ראה מכילתא, מכילתא דרשב"י, פרש"י (ועוד) — פרשתנו טז, כו. תוד"ה והי' — ביצה ב, ב. וראה תו"ש פרשתנו שם. וש"נ. — וראה לקו"ש חל"ו ע' 77 ואילך.

29) ברכות לב, סע"א. טור ושו"ע אדה"ז או"ח ר"ס נא.

30) ס' יע"ץ, עבודת ישראל, ועוד. וראה מה שהובא בארחות חיים (החדש) או"ח ס"א שם, דמאן דמצלי על פרנסה אחר פרשה זו ככתוב בסידורים יניח עד לאחרי שמו"ע משום שכתוב בזהר פנחס שלא להתפלל על פרנסה קודם תפלת שחרית. וכ"כ גם בס' מקור חיים על שו"ע או"ח (לבעהמח"ס שו"ת חות יאיר. נדפס ירושלים תשמ"ב) שם.

31) ראה גם עולת תמיד (או"ח שם) שנזכר בבאר היטב שם.

32) ובפשטות זוהי כוונת אדה"ז בהוספת התיבות „בכל יום" (שאינם בטושו"ע) — לכלול גם שבת (וכן בנוגע לפ' העקידה), וכמסקנת הס' שהובאו בבאר היטב שם.

זאגן. ובפרט אז אויך אין מהדורא תנינא איז דער אלטער רבי כולל דעם דין פון אמירת פ' המן מיט אמירת פ' העקידה (ועשרת הדברות) און אויך מיט פ' הקרבנות[33] (וועלכע מען זאגט קודם התפלה[34]).

— בלייבט די שאלה (הנ"ל): וואס איז דער טעם השינוי אין מהדו"ת לגבי מהדו"ק (והב"י כו')?

ד. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים הביאור אין הנהגת ר' ייסא[35] סבא (וואס ווערט דערציילט אין זהר פון היינטיקער סדרה[36], בהמשך צום ענין המן) —

אז ער פלעגט צוגרייטן זיין סעודה בכל יום נאר נאכדעם ווי ער האט פריער געבעטן מזוני' ביים אויבערשטן, זאגנדיק: לא נתקין סעודתא עד דתתיהיב מבי מלכא (ער וועט ניט צוגרייטן זיין סעודה ביז דאס וועט אים געגעבן ווערן פון דעם אויבערשטן).

איז צריך הסברה: וויבאלד אז דער אוכל (פון וועלכן ער האט צוגעגרייט זיין סעודה) איז שוין געווען ברשותו און עס האט געפעלט נאר דער תיקון המאכל לסעודה („הוה לי' מיכלא דההוא יומא למיכל"[37]) — וואס איז דער פירוש[38] אז ער בעט ביים אויבערשטן אז ער זאל אים געבן דעם אוכל?

וי"ל דעם ביאור אין דעם:

עס איז ידוע דער ביאור פון בחיי[39] אויפן מחז"ל[40] אז יוסף איז נענש געווארן דערפאר וואס ער האט געבעטן ביים שר המשקים „והזכרתני אל פרעה"[41] — אז „ח"ו שיתלה יוסף הצדיק בטחונו בשר המשקים רק בה' לבדו, אבל היתה כוונתו שהשם ית' הזמין אליו שר המשקים זה כדי שיעשה לו נס על ידו": און דאס וואס יוסף איז דערויף נענש געווארן, איז עס „לפי שבקש סבה בשר המשקים (דורך וועלכער דער אויבערשטער זאל שיקן זיין הצלה) . . ואין ראוי לצדיקים כיוצא בו לבקש סבה, לכך נענש בזה כי הי' לו לבטוח בהקב"ה לבדו שהוא בעל הסבות כולן שהוא יזמין אליו הסבה מבלתי שיבקש הוא אותה".

פרעגט מען אויף דעם[42]: עס איז דאך מבואר (אין חובת הלבבות[43]) בנוגע צו בטחון, אז עס איז א חיוב לעסוק בסבות (און ער ברענגט אויף דעם כמה ראיות) — איז פארוואס איז יוסף נענש געווארן „לפי שבקש סבה"?

און מ'איז מבאר[44], אז עס זיינען

---

33) ובמהד"ק הובא ע"ד פ' הקרבנות בסעיף בפ"ע (ס"י ואילך).

34) ולהעיר שיש נוהגין (הובא במאסף לכל המחנות אור"ח שם סק"ט) שגם פרשת העקידה אומרים לאחרי התפלה (כמו פ' המן).

35) בכ"מ (מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב (ע' תרמח, תרנב). סידור קיב, ד. ספהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע פ"ב. ועוד) — רב המנונא סבא. ובקונטרס ומעין (מי"ז פ"א ועוד) ר' ייבא סבא.

36) סב, ב. ועד"ז בזח"א קצט, ב.

37) זח"א שם. וראה גם זח"ב שם ע"א.

38) להעיר ממרז"ל כל האומר הלל בכל יום כו' (שבת קיח, ב).

39) ס"פ וישב.

40) ב"ר ר"פ מקץ. פרש"י ס"פ וישב.

41) וישב מ, יד.

42) אוה"ת (יהל אור) לתהלים מ, ה. ד"ה ולא זכר תרע"ז, תרפ"ח. וראה גם מאמרי אדה"ז — תקס"ה ח"א ע' ר. תר"ח ויחי ד"ה בן פורת יוסף פי"ג.

43) שער הבטחון פ"ג הקדמה החמשית. שם פ"ד. וכ"ה בכ"מ. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 486 ואילך.

44) ראה סד"ה ולא זכר הנ"ל.

פאראן צוויי אופנים (מדריגות) אין בטחון:

א) בשעת די הנהגה מלמעלה איז אין אן אופן אז „נמשכין הדברים שהולכין כסדרן שע"פ הטבע"[45] (בלשון החסידות: ווי דאס איז מצד ממלא כל עלמין) איז דעמאלט דארף מען זוכן א סיבה און מאכן א כלי אין טבע, ווייל די השפעה מלמעלה קומט דורך די לבושי הטבע דוקא.

ב) בשעת מ'זעט אז די הנהגה מלמעלה איז אין אן אופן וואס „נמשכים הדברים . . שלא ע"פ הטבע"[45] (בלשון החסידות: מצד סובב כל עלמין), פאר־דערט זיך א העכערער אופן אין מדת הבטחון — פארלאזן זיך אינגאנצן „על[45] הנהגת ה' לבדו ושלא לעשות שום דבר כ"א לבטוח בה' שבטח יעזור השי"ת בדרך סיבה"[46].

[און יוסף הצדיק, וועלכער איז (שטענדיק) געווען פארבונדן בעבודתו מיט דער מדריגה וואס איז העכער פון טבע[47], האט געדארפט פירן זיך, האלטן ביי דעם העכערן אופן אין בטחון].

ה. דער חילוק צווישן די צוויי אופנים אין בטחון איז דאָ אויך בשעת מען מאכט יא א „כלי"[48]:

דאס וואס עס פאדערט זיך (באופן הא') אז דער אדם זאל מאכן א כלי, איז עס ווייל מצד דער הנהגה מלמעלה, ווען „נמשכים הדברים . . ע"פ הטבע"[45] — האט דער טבע און די דרכי הטבע א תפיסת מקום, און דעריבער דארף דער אדם זוכן א כלי וסיבה דורך וועלכער עס וועט צו אים נמשך ווערן די ברכת ה'.

משא"כ דער וואס האלט ביי דעם העכערן אופן אין בטחון, וואס ער דארף ניט טאן „שום דבר כ"א לבטוח בה'", האבן די דרכי הטבע ביי אים כלל ניט קיין תפיסת מקום (וואס דערפאר דארף ער ניט זוכן א סיבה וכלי). און דערי־בער, אפילו ווען עס איז דאָ א סיבה וכלי איז טבע אויף פרנסתו, איז זיין פרנסה דורכדעם ניט „נעענטער" גע־ווארן צו אים לגבי ווי ער וואלט ניט גע־האט א סיבה וכלי. ווייל די סיבה וכלי איז ביי אים ניט תופס מקום אלס א זאך פאר זיך, ער זעט נאר ווי ער באקומט אלץ גלייך פון אויבערשטן; איז אויך די סיבה וכלי א זאך וואס דער אי־בערשטער מאכט פאר אים[49] צוזאמען מיט זיין פרנסה.

און דאס איז אויך די הסברה אין הנהגת ר' ייסא סבא[50] וואס ער האט גע־זאגט „לא נתקין סעודתא עד דתתיהיב מבי מלכא" (כאטש אז „הוה לי' מיכלא דההוא יומא"):

ביי ר' ייסא סבא איז געווען דער אופן פון בטחון אז ער האט געזען אין יעדער עשי' (בפ"ע) אז דאס איז (ניט זיינע אן

45) ל' המשך תער"ב ח"א ספ"ב (בנוגע לב' האופנים בבטחון — „טוב לחסות בה' מבטוח באדם" — שהובאו בד"ה ולא זכר שם).

46) ראה המשך תער"ב שם: וכאשר רואין שההנהגה צ"ל באופן כזה אין זה בכלל אין סומכין על הנס.

47) ראה במקומות שנסמנו בהערה 42 החילוק בין יוסף ליעקב. עיי"ש.

48) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש חט"ז ס"ע 174 ואילך (וראה הערה 51). חי"ח ע' 295 ואילך.

49) וכידוע פירוש רז"ל בוהוא יכלכלך (סד"ה ולא זכר הנ"ל).

50) ראה גם במקומות שנסמנו בהערה 35. וראה לקו"ש ח"א ע' 6 ואילך (באו"א).

עש"ר, נאר) א נתינה מה'[51]. ובמילא, אפילו וועו ער האט דעם אוכל ביי זיך אין שטוב און דארף עס נאר נעמען און צוגרייטן, פילט ער אז דאס איז ניט זיין אוכל וואס ער נעמט (משלו) און גרייט אים צו, נאר אז — „תתיהיב מבי מלכא": דאס גיט אים איצט דער אויבערשטער. ובמילא דארף ער אויך אויף דעם שואל זיין קמי קוב"ה (פונקט ווי ער בעט פאר זיינע מזונות וועו ער האט נאך ניט אוכל אין שטוב).

ו. דערמיט קען מען אויך פאר־ענטפערן נאך אן ענין אין הנהגת ר' ייסא סבא הנ"ל:

פון סתימת לשון הזהר — „לא אתקין סעודתא בכל יומא עד דבעא בעותי' כו'" — איז משמע, אז ער האט זיך אזוי גע־פירט אויך אפילו בשבת[52]. איז ניט גלאטיק: שבת איז דאך ניט א זמן פון בקשת צרכיו, איז ווי קומט עס אז ר' ייסא „בעא בעותי' קמי קב"ה על מזוני" (אפילו) בשבת?

וע"פ הנ"ל איז דאס פארשטאנדיק: די בקשת צרכיו וואס דארף ניט זיין ביום השבת איז דוקא וועו דער אדם איז אויסן דערביי זיך, זיין מציאות, אז אים זאל נתמלא וועו צרכיו וחסרונו.

משא"כ ר' ייסא סבא, איז זיין תפלה געקומען דוקא דערפאר וואס זיין מציאות האט ביי אים אינגאנצן ניט תופס מקום געווען, ביז אז ער האט גע־פילט אויף יעדן טראט און שריט אז אלץ איז אפהענגיק פון אויבערשטן. און ווי דער זהר איז דארטן[53] מבאר, אז אויף אזא הנהגה שטייט[54] „את המיחלים לחסדו" — „דמצפאן ומחכאן בכל יומא ויומא למבעי מזונייהו מן קב"ה". ד.ה. אז דער תוכן התפלה איז בלויז צו אויס־דריקן דעם „המיחלים לחסדו"[55], וואס זיי פילן ווי אלץ איז נאר חסדו של הקב"ה.

— און אזא אופן אין תפלה (אויף מזוני) קען זיין אפילו בשבת.

ז. אע"פ אז אט די הנהגה פון ר' ייסא סבא איז ניט א דבר השווה לכל נפש, אעפ"כ איז „אפס קצהו ושמץ מנהו"[56] שייך צו יעדן איינעם[57], ועל כל פנים — אין עתים מזומנים.

ויש לומר, אז דאס איז דער חילוק צווישן ימות החול וועו יום השבת: במשך די ששת ימי החול וועו א איד איז כפי ובאופן המבואר בשו"ע[58] — ילך לעסקיו כו' וישא ויתן באמונה פארנומען בענינ־פרנסה, איז ביי אים דער בטחון אין אן אופן אז ער זוכט א סיבה וכלי, ווייל מען

---

51) והשייכות לענין המן מובנת עפמשנ"ת בלקו"ש חט"ז שם (ע' 176) בענין „הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", ושגם המן הי' קשור עם איזו טירחא מצד האדם. עי"ש.

52) ולהעיר מזהר ח"ב שם: יום ביומו דוקא בר מערב שבת לשבת.

53) ח"ב שם ע"ב. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תרמד (נעתק בלקו"ש חט"ז שם ע' 177 הערה 35).

54) תהלים קמז, יא.

55) להעיר מתורת הה"מ (או"ת ר"פ ויגש. ועוד. וראה תקו"ז ת"י (כב, א)) באין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש ש„יהי' כוונתו שלא יחסר הדבר לעילא ח"י". כן להעיר ממשנ"ת (הגש"פ עם ביאורים תשמ"ו־ז) ע' תרלג ואילך) אופן האכילה לש"ש, שהאכילה נעשה טפל לגבי אמירת הברכה, שהנאתו מעוה"ז היא רק כדי שיוכל לברך. עי"ש.

56) ל' אדה"ז — תניא רפמ"ד (לגבי משה. — וראה זוהר (ח"א בהקדמה ז, ב ובמק"מ שם. ש' הגלגולים הקדמה לו) שייכות רהמ"ס למשה).

57) ראה סוטה מח, סע"ב. יומא עו, א. מכילתא ותנחומא פרשתנו עה"פ דבר יום ביומו. זהר שם (סב, א. סג, ר"ע"א). אוה"ת שבהערה 53.

58) או"ח ר"ס קנו.

קען פון אים ניט מאַנען אַז ער זאָל זיך דעמאָלט אויפהויבן אינגאַנצן העכער פון טבע און האַלטן ביי דעם העכערן אופן הנ"ל אין בטחון; משא"כ ביום השבת, וועלכער איז ניט אַ יום המעשה[59], וועט אַ איד איז העכער פון מלאכה — דאַרף ביי אים זיין (עכ"פ אַ מעין) פון דעם העכערן אופן אין בטחון, „המיחלים לחסדו".

ועפ"ז יש לומר, אַז דאָס איז ההסברה פון דעם חילוק צווישן דער מהדורא קמא און מהדורא תניינא פון אַלטן רבי'נס שו"ע בנוגע לאמירת פרשת המן:

די מהדורא קמא האָט דער אַלטער רבי געשריבן לויט דער הכרעה פון „גמרא" און „פוסקים"[60]. און ווי באַלד אַז דער ענין הבטחון ווי ער איז בפשטות (בנגלה) איז אין אַז אופן אַז מ'מוז מאַכן אַ כלי, איז אויב מען זאָל ברענגען אַלס טעם לאמירת פרשת המן „לבטח בה' כו'", וואָלט אמירתה געווען נאָר בימות החול און דוקא לאחרי התפלה (כנ"ל סעיף ג).

דערפאַר זאָגט דער אַלטער רבי במהדו"ק שלו[61], אַז דער טעם פון אמירת פ' המן (בכל יום) איז „כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה".

משא"כ אין מהדורא תניינא האָט דער אַלטער רבי מכריע געווען „כהמקובלים"[62], ובמילא איז דאָס כולל אויך הנהגות וועלכע זיינען פאַרבונדן מיט העכערע מדריגות אין עבודת ה'.

און דערפאַר[63] זאָגט ער דעם טעם פון „לבטח בה' נותן לחם דבר יום ביומו", ווייל מצד דעם העכערן אופן אין בטחון — „המיחלים לחסדו" — קען זיין אמירת פרשת המן „בכל יום", אויך בשבת (און — לפני התפלה).

(משיחות ש"פ בשלח תשכ"ג
וש"פ דברים תשל"ד)

---

59) יחזקאל מו, א.

60) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה סכ"ח.

61) וכן בב"י כו' — אף שהובא בכו"כ מקומות (בנגלה) שהמן הי' בשביל ענין הבטחון — ראה הנסמן בהערה 57. ועוד.

62) ראה שער הכולל בתחלתו (נדפס גם בהוספות לשו"ע אדה"ז (קה"ת) או"ח לא, א [קפג, א]. לב, ב [קפד, ב]). — ולהעיר שבנדו"ד, האריז"ל לא הי' אומר פרשת המן (סידור האריז"ל (רש"ר) לאחרי אביי הי' מסדר. וראה ש' הכוונות ענין ברכת השחר. פע"ח ש' עולם העש"ב ספ"ג). וכן נשמט בסידור אדה"ז. ולהעיר מאוה"ת שם: והעצה לזה הוא שיאמר האדם בכל יום או לפרקים פ' המן בכוונה.

63) ועצ"ע שהרי סוג זה מיעוט הוא (והרבה עשו כו' ישמעאל דוקא — ברכות לה, ב).